

19 de març del 1954

Sr. J. Ferrater i Mora
Bryn Mawr College
BRYN MAWR, Pa. U.S.A.

Benvolgut company i amic:

No trobo cap més fórmula per a encapçalar aquesta lletra que voldria que fos la primera d'una sèrie ininterrompuda. Company en l'ideal de la intel·ligència i de la terra, benvolgut per les bones estones que m'heu fet passar amb els vostres llibres i amic des del moment en què en Pascual de Girona em començà a parlar dels vostres anhels i de les vostres inquietuds. No cal que ens coneguem personalment -i tant com m'hauria plagut-; perquè ara és el moment de donar pas a la sinceritat, i no seria gens sincer amb vós si comencés aquesta lletra amb una gravetat diplomàtica força enutjadora.

La muralla de l'ambient m'ha fet estar desconeixedor de la vostra obra fins no fa gaire temps. I tant com la muralla, les preocupacions personals per a refer una vida enmig de l'ensorrada general del país, mantenir una nombrosa família i crear i orientar un equip de recercadors de la nostra història. Sense penjarolls del cap mena, ha estat una tasca titànica, en la que he deixat moltes forces, part de la salut, però cap mena d'il·lusió. Jo sóc d'aquells que em vaig quedar -potser no ho hauria fet si hagués previst la duresa de la lluita- perquè creia que el país tenia remei i que era absolutament necessari que tots posséssim el coll a la tasca de redreçar-lo. No em planyo ni de la decisió ni del fet que les circumstàncies, més que la modèstia de la meua obra, m'hagin posat molt més amunt del que podia preveure en els meus somnis d'historiador professional. De la mateixa manera que d'altres han salvat la continuïtat del país en les lletres i en la ciència, jo he aconseguit que no s'estronqués el doll de la nostra historiografia. Estic content d'aquest petit èxit, que permetrà, juntament amb els dels altres, redreçar el país comptant amb les seves pròpies forces.

Però per al dia de demà, calen molt més concursos, si de veritat volem guanyar la batalla de la nostra cultura, que és la batalla, ininterrompuda, de la nostra personalitat. I crec que en aquesta circumstància us correspon a vós un lloc de primer ordre. Els vostres escrits m'han impressionat fortament, tant "Les formes de vida" com "El llibre del sentit", i així mateix els articles que he pogut llegir en algunes revistes americanes. Em planyo de no haver-los llegit abans per tal d'incorporar algun pensament vostre al llibre que ara

estic a punt de publicar, sota el títol "Notícia de Catalunya". (Abans s'anomenava "Nosaltres, els catalans"; però la Censura no el va deixar passar). És un llibre empíric, pastat amb suors d'història i d'experiència col·lectiva, i les seves conclusions són menys optimistes que les que es despenen de la lectura dels vostres treballs. No obstant, per camins tan diversos com els que hem emprat respectivament, arribo a conclusions molt aproximades a les vostres: continuat, seny i...relatiu sentit de la mesura col·lectiva. El nostre revolucionarisme infantil, anti-hisòric, ens ha fet perdre les millors de les nostres ocasions. En quant al ritme tan diferent entre Catalunya i la resta d'Espanya, és un dels motius preferits del meu llibre.

Ja veieu, doncs, si tenim de parlar-nos i de comunicar-nos les nostres coses. Combrego absolutament amb el pensament de Trueta que per a la tasca del Redreç els catalans ultraatlàntics han de posar a contribució una experiència i uns valors de que els del país n'estem mancats. I si una i altres són tan lluminosos com en el vostre cas, aleshores, més que més, hi teniu una gran obligació.

Us enviaré el llibre quan surti. Digueu-me si coneixeu la meua "Aproximación a la Historia de España" -obra destinada no a subvertir sinó a despertar a la gent d'ací. Si no la teniu, us l'enviaré amb molt de gust. I si creieu que us puguin interessar algunes de les meves obres d'especialista, no resteu en fer-ho. Us atendre amb molt de gust.

I res més. Desitja llegir-vos ben aviat. Resta des d'ara el vostre bon amic,

Santaló, 130
Barcelona